

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

Т.О. Філюк, вчитель НВК № 12, м. Рівне

В контексті реалізації європейського вибору нашої держави, сучасного стану міжнародних зв'язків, інтеграції системи освіти України до європейського освітнього простору особливого значення набуває навчання іноземної мови, зокрема англійської, як важливого засобу міжкультурного спілкування.

Відповідно до нормативних документів (Державного стандарту, програм) основна мета навчання іноземної мови у школі полягає у формуванні в учнів комунікативної компетентності з урахуванням комунікативних умінь, сформованих на основі мовних знань і навичок, оволодіння уміннями та навичками спілкуватися в усній і письмовій формі з урахуванням мотивів, цілей та соціальних норм мовленнєвої поведінки у типових сферах і ситуаціях.

Ознайомлення з працями провідних вітчизняних і зарубіжних методистів засвідчує відсутність загальноприйнятого терміна *комунікативна компетентність*.

Деякі вчені трактують комунікативну компетентність як синонім поняття «компетентність у спілкуванні». За визначенням авторів, комунікативна компетентність – це здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з людьми. Більшість дослідників дотримуються думки, що комунікативна компетентність проявляється в усіх життєвих сферах, та від ступеня її сформованості залежить здатність людини адекватно орієнтуватися, поводитися в різних соціальних ситуаціях. Саме тому ця компетентність є ключовою.

У Державному стандарті *комунікативна компетентність* розглядається як «здатність особистості застосувати у конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії з навколишніми і віддаленими

людьми та подіями, навички роботи у групі, володіння різними соціальними ролями» [4].

У своєму дослідженні ми суголосні з твердженням вчених про те, що *іншомовна комунікативна компетентність* учнів виявляється в умінні слухати й розуміти іноземну мову, використовувати мовні засоби для побудови і розуміння висловлень, спілкуватися іноземною мовою для задоволення особистих потреб; а також володіння соціокультурними і соціолінгвістичними знаннями, вміннями і навичками, які забезпечують виходження в інший соціум і сприяють успішній соціалізації в ньому.

Очевидно, що формування комунікативної компетентності можливе в процесі іншомовного спілкування, комунікації.

Серед розмаїття методичних систем і концепцій учителю необхідно адекватно визначити, як вдосконалити процес навчання іноземної мови, організувати його таким чином, щоб створити умови для розвитку та самореалізації особистості кожного учня, активної комунікації між суб'єктами навчання, забезпечити досягнення основної мети навчання іноземної мови, а саме: сприяти оволодінню учнями уміннями і навичками спілкуватися в усній і писемній формах відповідно до мотивів, цілей і соціальних норм мовленнєвої поведінки у типових сферах і ситуаціях. На нашу думку, значною мірою цього можна досягти, використовуючи сучасні інноваційні технології, зокрема інтерактивного навчання.

У перекладі з англійської мови («inter» – взаємний, «act» – діяти) слово *інтерактив* означає здатний до взаємодії, діалогу.

Аналіз джерел з проблеми дослідження виявив, що ідея інтерактивного навчання не нова. Технологія навчальної діяльності у парах була вперше запропонована О.Г. Ривінім ще в 1911 році, проте лише в 90-ті роки набула популярності. В основі лежить пізнавальна діяльність учнів шляхом спілкування одного з одним у динамічних парах (змінного складу), коли один навчає іншого на основі співробітництва. У результаті цієї

наукової розвідки було зроблено висновок, що парна взаємодія учнів є ефективною і максимально результативною.

Якщо спиратися на класифікацію методів, запропонованих Є.Я. Голантом, який розмежовував методи залежно від участі учнів у навчальній діяльності на пасивні та активні, то інтерактивні методи навчання можна розглядати як різновид активних, що відрізняється від них характером комунікації між учасниками навчання [2].

Розробку елементів інтерактивного навчання можна знайти в працях В.О. Сухомлинського, Ш.Амонашвілі, В.Ф. Шаталова та ін. У Західній Європі та США групові форми навчальної діяльності активно розвивалися та вдосконалювалися. Наприкінці ХХ століття інтерактивні технології набули популярності в теорії та практиці американської школи.

Дослідження дидактичного аспекту інтерактивних технологій було предметом досліджень таких вчених, як Г.М. Брос, М.В. Кларин, Л.В. Пироженко, О.І. Пометун, С.О. Сисоєва, Н. Суворова, Н.Ф. Фомін, Г. Фрейман та інші.

На сучасному етапі вітчизняні вчені інтерактивні методи розглядають як співнавчання (навчання у взаємодії та співпраці), в якому і вчитель, і учні є суб'єктами навчання [5].

З-поміж багатьох існуючих класифікацій найбільш прийнятною для нас є запропонована Л.В. Пироженко та О.І. Пометун. Вони визначають умовну робочу класифікацію інтерактивних технологій за формами навчання (моделями), у яких реалізуються інтерактивні методи. Їх розподіляють на чотири групи залежно від мети заняття та форм організації діяльності студентів:

- ✓ інтерактивні технології кооперованого навчання (робота в парах, в малих групах, карусель, акваріум, діалог, коло ідей, синтез думок);
- ✓ інтерактивні технології колективно-групового навчання (мікрофон, броунівський рух, мозковий штурм, мозаїка, аналіз ситуації, дерево рішень);

- ✓ технології ситуативного моделювання (рольова гра, інсценізація, драматизація, проведення конференції);
- ✓ технології опрацювання дискусійних питань (метод прес, нескінчений ланцюжок, займи позицію, зміни позицію).

Ми цілком поділяємо думку О.І. Пометун про те, що інтерактивні методи навчання дають найбільший простір для самореалізації учня у навчанні і найкраще відповідають особистісно-орієнтованому підходу. Вони націлені на реалізацію пізнавальних інтересів і потреб особистості, тому особлива увага приділяється організації процесу ефективної багатосторонньої комунікації, що, ми вважаємо, вкрай важливо для формування комунікативних умінь учнів, які є базою комунікативної компетентності.

Розглянемо приклади найбільш ефективних й цікавих учням інтерактивних ігор, які доцільно застосовувати на уроках англійської мови.

Застосування прийому **«Мозковий штурм»** дозволяє активізувати навіть найпасивніших учнів в класі. Перед початком роботи діти сідають так, щоб почуватися зручно і невимушено. Вчитель записує всі (навіть найфантастичніші) ідеї на дошці або на папері, а потім усі разом шукають правильне рішення. Цей метод розвиває уяву і творчість, учні відверто висловлюють свої думки, знаходять кілька рішень проблеми.

Прийом **«Мікрофон»** можна використовувати як на етапі актуалізації та коригування знань учнів, так і під час узагальнення матеріалу. Він дозволяє кожному дуже швидко відповісти на поставлені питання або висловити власну думку чи позицію. Перед учнями ставиться запитання чи проблема. Отримуючи іграшковий мікрофон, учень відповідає на запитання чи висловлюються з приводу порушеної проблеми і передає мікрофон наступному. Учні повинні говорити швидко й лаконічно. Під час застосування цього прийому рекомендуємо не коментувати й не оцінювати відповіді учнів.

Великою популярністю користується прийом «Снігова куля», завдяки якому розвивається пам'ять, увага учнів та збагачується їх лексичний запас. Один учень говорить перше речення (слово), другий проговорює вже два речення (або два слова), третій попередні і нове і т.д. Назва методу відображає його суть: в кінцевому результаті роботи у сніговій кулі закладено слово, фраза чи ціле речення кожного учасника. Окремі ідеї та думки з'єднуються в єдине ціле, як снігові малі грудки – у велику кулю.

Chainstory – гра на логіку, прояв фантазії та індивідуальності. Їх суть полягає у продовженні історії попереднього гравця. Завдяки цій грі в учнів покращуються навички швидкого реагування, логічного мислення, підвищується увага, розвивається пам'ять.

Особливої уваги заслуговують **рольові ігри, інсценізації та драматизації** діалогів. Їх використання у навчальному процесі найбільше сприяє формуванню умінь діалогічного мовлення. У нашому розумінні, володіння діалогічним мовленням означає вміння вести бесіду або диспут відповідно до реальної або навчальної ситуації, а також у зв'язку із змістом почутого або прочитаного. Наш досвід використання рольових ігор, інсценізацій та драматизацій на уроках англійської мови засвідчує їх безумовну ефективність та важливу роль в активізації навчального процесу. Ситуація, що «розігрується», розгортається на уроці як окремий сюжет. Кожен учень-учасник виконує роль відповідно до рольових приписів. Коли йдеться про інсценізацію чи драматизацію твору чи його уривка, то часто учні настільки захоплюються цим процесом, що доповнюють своє виконання декораціями, гримом та костюмами.

Прийом «Прес» доцільно використовувати у процесі виникнення суперечливих ситуацій, коли потрібно чітко аргументувати власну думку щодо порушеної проблеми та переконати інших у своїй правоті. Застосування цього прийому допомагає розвивати в учнів вміння чітко і стисло формулювати й висловлювати власну думку з дискусійного питання, аргументувати її, а також впливати на думку своїх співрозмовників.

На етапі узагальнення й систематизації знань з виучуваної теми рекомендуємо використовувати прийом **«Рекламна пауза»**, а саме: дати учням завдання виготовити рекламний плакат, буклет, афішу, листівку тощо. Ступінь засвоєння матеріалу учнями добре виявиться в роботі. Гарним прикладом може бути тема *«Мої домашні обов'язки»*, до якої учні готують інформацію про винахід, який буде корисним у побуті. Але завдання ускладнюється тим, що назву приладу однокласники-слухачі повинні відгадати самостійно.

На уроці можна запропонувати учням виступити від імені відомої особи, не називаючи її, а лише описуючи. Цей прийом отримав назву **«Відгадай, хто я»**.

Прийом **«Коментатор»**, як правило, варто використовувати під час повторних показів фільмів, мультфільмів, з метою закріплення матеріалу. Суть прийому полягає в необхідності прокоментувати кінофільм, продемонстрований без звуку, або діафільм без титрів. До коментування можна залучати кількох учнів.

Суть завдання **«Сторінка із щоденника»** полягає в тому, щоб запропонувати учням відновити сторінку зі щоденника героя казки, відомого вченого тощо. Це захопливе творче завдання стимулює процес пізнання учнів, креативне мислення.

Наостанок зазначимо, що ми розглядаємо інтерактивне навчання як особливу форму організації пізнавальної діяльності учнів, яка забезпечує і гарантує досягнення певного результату – підвищення рівня навчальних досягнень учнів. Крім того, використання елементів інтерактивного навчання створює комфортні умови, за яких кожен учасник процесу відчуває свою інтелектуальну спроможність, дозволяє реалізувати природне прагнення кожної людини до спілкування.

Застосування елементів інтерактивного навчання на уроках англійської мови передбачає залучення до процесу пізнання усіх учнів, формування висновків, досягнення певного результату, де кожен робить

особистий внесок, відбувається обмін знаннями, ідеями, способами діяльності. Варто відзначити й те, що на уроці панує атмосфера доброзичливості, взаємної підтримки, між учасниками навчального процесу встановлюються емоційні контакти. Учні вчаться працювати в команді, дослухатися до думки кожного, аргументувати, обстоювати власну позицію, знаходити альтернативне рішення проблеми. Інтерактивна взаємодія виключає як домінування одного учасника навчального процесу над іншими, так і однієї думки над іншою. Учні вчаться бути демократичними, толерантними, спілкуватися з іншими людьми, встановлювати елементарні комунікативні контакти, критично мислити, приймати продумані рішення. Досвід засвідчує, що робота в групі значно покращує комунікативні навички учнів, проявляє як командний дух, так і лідерські якості. Таким чином, створюються умови для індивідуального самовираження всередині групи, вміння працювати в команді, розвивається дух суперництва, який сприяє мотивації учнів розширювати знання для покращення комунікації та словесного закріплення своїх позицій. Крім того, використання інтерактивних методів навчання знімає нервову напругу, дає змогу змінювати форми діяльності.

Як бачимо, застосування елементів інтерактивного навчання дозволяє розв'язати низку завдань, що пов'язані з реалізацією пізнавальних інтересів учнів, відкриттям можливостей для співпраці, спілкування, самовираження, забезпеченням формування і розвитку комунікативних умінь і навичок, а також уникненням психічних і фізичних перевантажень учнів.

Використання інтерактивних методів навчання спонукає й учителя до постійного самовдосконалення, творчості, сприяє розвитку педагогічних здібностей, орієнтує на пошук унікальних якостей учнів, особливостей їх мислення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі: Монографія – Запоріжжя: Просвіта, 2000. – 160 с.
2. Голант Е.Я. Методы обучения в советской школе. – М. : Учпедгиз, 1957. – 152 с.
3. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
[http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/post-derzh-stan-\(1\).pdf](http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/post-derzh-stan-(1).pdf)
4. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/derj-standart-pochatk-new.pdf>
5. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В.Г. Кремень. – К. : Юрінком, Інтер, 2008. – С. 357-359.
6. Кларин М.В. Интерактивное обучение – инструмент освоения нового опыта // Педагогика, 2000. - №7. – С. 12-18.
7. Пометун О., Пироженко Л. Интерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. – К., 2002. – 135 с.
8. Редько В.Г. Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів початкової школи: Монографія. – К. : Генеза, 2006. – 136 с.
9. Ярошенко О.Г. Групова навчальна діяльність школярів: теорія і методика. – К.: Партнер, 1997. – 193с.